

Hegedűs István: Új Európa-politika

Online bevezető előadás az ELEGY (Ellenzéki Együtműködés) külkapcsolati szakbizottsága előtt 2021. május 25-én

Úgy igyekszem beszélni Magyarország és az Európai Unió jövőbeni viszonyáról, Magyarország helyéről az Európai Unión belül és röviden az egységesülő Európa jövőjéről, hogy ne közhelyeket mondjak – és ne is vesszünk el a szakpolitikák részleteiben (ami kevésbé fenyeget, mert a legtöbbször egyáltalán nem értek).

1. Az ellenzék Európa-politikájában magától értetődően teljesen új retorikát, narratívát kell meghonosítania az orbáni szövegekhez képest. Egyszerre legyen visszatérés a rendszerváltás időszakának gyökerekhez és persze megújulás, hiszen más globális korszakban élünk. Kormányzóképes alternatíva kell, amihez igenis hozzájárul, ha az ellenzéki politikusok, jelöltek tudnak a világ dolgairól beszélni és mondanivalójuk is van, ami imponálhat a választóknak. Az ellenzéki nyelvezet, program része az európai gondolat, az európai ügy, úgyszólván, mint a mai rendszerhez képest alternatív jövőkép, vízió egyik kiemelkedő pillére, egyik legfontosabb üzenete. Európa, ha úgy tetszik, a Nyugat történelmileg és a jövőt tekintve továbbra is a tájékozódási pontunk: odatartozunk, történelmünk, értékrendünk, politikai/alkotmányos hagyományaink összekötnek az európai népekkel, a mai uniós tagállamokkal – és végre a szomszédainkkal is. Maga az uniós tagság nem csak anyagilag hasznos (egyébként hasznos, bárki bármit állít) vagy biztonsági szempontból fontos (a NATO-tagsággal együtt), hanem az EU-n keresztül és a transzatlanti szövetség révén Magyarország benne van a világ vérkeringésében, legyen szó gazdasági versenyről, járványról, kultúráról, tanulásról, utazásról, sportról. Vagyis az európai és a nemzeti identitás, sőt, a lokális identitás mind együtt és egyszerre élhető át, nem mondanak ellent egymásnak: európai és magyar, magyar és globális, magyar és budapesti, magyar és vidéki, falusi, stb. közösen alkothat azonosságtudatot. Nem kell választani: az Aranycsapat Puskás és Kocsis, nem Puskás vagy Kocsis. Másik példa: nem csak flamand vagy vallon, hanem belga. Ez a plurális felfogás nem csak a városias, kozmopolita-liberális választóknak lehet ismerős, hanem a nacionalizmusra nem fogékony közepén álló polgárok számára is. Az EU-ban történt elszigetelődés, a nemzeti elzárkózás, ráadásul a keleti diktatúrákkal való barátkozás veszélyességének bírálata persze a kampány része, de a mozgósításhoz szükséges a világos beszéd, a miért szavazzatok rám kifejtése: az európai kötődés sokszínű, vonzó felrajzolása komoly vonzerővel bírhat. Ma a

választói magatartás nem magyarázható kizárólag gazdasági kalkulációkkal, sőt, a polarizált politikai térben a többség kialakításához a még középen álló kevesek megnyerésére lenne szükség és itt a racionális érveket kell keverni megfelelően az új kezdet (korszakváltás, trónfosztás, visszatérés az alkotmányos/liberális demokráciához – kinek hogy tetszik) érzelmileg is átélhető narratívájával. Ennek a létező politikai törésvonalnak a kiélezése az ellenzék érdeke, hiszen a magyarok nagy többsége Európa-párti.

Ezért is az ellenzéki miniszterelnök-jelöltnek olyan (kissé hagyományos) távlatos, elemző, mozgósító beszédet kell tartania néha, olyat, amely ellensúlyozza az orbáni tusnádfürdői nagyívű világértelmezést, elhelyezve Magyarországot a világban és értékelve a globális folyamatokat (így a hanyatló Nyugat és a Keleté a jövő leegyszerűsítő forgatókönyvével szemben inspiráló, reményt nyújtó világképet rajzol fel). Semmi defenzíva: bátran vállalni az Európai Uniót minden válság ellenére, a többszintű uniós döntéshozatali rendszer sajátosságaival együtt, a szupranacionális intézmények működésének előnyeit és – igenis – sikereit hangsúlyozva, a mi vagyunk Brüsszel értelmezéssel fűszerezve, persze nem primitív, egybites propaganda stílusban, hanem vitatkozva, beszélgetve a választókkal.

2. Vagyis Magyarország helye az EU-ban van, ami azt is jelenti, hogy az uniós politikai térben, arénában nem Magyarország állítólagos mindenek feletti sajátos érdekeit (valójában a kormány álláspontját, pozícióját) kell körömszakadtáig mindig harsányan védeni (és ahol csak lehet, pl. külpolitikai kérdésekben rendszeresen vétózni, 19. századi frissességű nemzeti szuverenitásra hivatkozva „anyázni” a brüsszeli bürokrátákat). A vitákban, érvelni, szövetségeseket gyűjteni, koalíciót összehozni szokás, ha kell, meggyőzni másokat, vagy éppen engedni, stb.: ahogy az európai uniós döntéshozatal régóta működik. Középméretű uniós tagállamként, 17 évnyi tagság után, kisebbségi komplexusok, illetve nagyhatalmi álmok nélkül. Kishatalmi ambíciók helyett tehát részvétel az európai nyilvánosságban, a nyitott társadalmak politikai kultúrájának megfelelően minél több intellektuális és szakmai vita folyjon a magyar közéletben – bekapcsolódva az európai szintű eszmecserebe is. A hamis dichotómiáktól persze meg kell szabadulni (tömeges bevándorlás-pártiak kontra Európa védelmezői, Kelet-Nyugat, Észak-Dél). A nemzeti érdek kategóriájának használatát nem tanácsolnám: megfoghatatlan, nincs ilyen, mindig létezik alternatíva, nem lehet kisajátítani erre hivatkozva kormányzati politikákat, nincs bizonyíték, hogy mi tudjuk és más nem, hogy mi az, a történelem sem

okvetlenül segít – ebben a fogalomkörben meg úgyis „jobbak” a népre hivatkozó populisták.

3. Értékrend, elvek alapján politizálni nem naivítás. Persze kormányközi szinten nem kell mindig azt mondani, amit a németek meg a franciák, ha más a véleménye a kormánynak, csak sem őket, sem „Brüsszelt” nem elfogadható vádolni, még úgysem, ahogy Sebastian Kurz tette vakcina-ügyben. A lényeg, hogy az európai közös döntéshozatalban kell magabiztosan részt venni, Moszkvát, Pekinget és Ankarát pedig annak tekinteni, amik: fél vagy teljesen autoriter rendszereknek. Nyilván velük ideológiai szimpátiái nem lesznek egy új magyar vezetésnek, de óvnék bármilyen olyan „reálpolitikai” szemlélettől, amely a külkereskedelmi szempontokat fontosabbnak tartaná, mint a közös uniós külpolitikát. A kínai és az orosz függés veszélyeit itt most nem kell ecsetelni, miközben nem lenne jó mindent kidobni az ablakon, de amit lehet, le kell állítani (egyetem), amit lehet, újra kell tárgyalni, és lehetőleg mindent a nyilvánosság elé kell tární. Természetesen a gazdasági kapcsolatokat átláthatóvá, korrupciómentessé tenni - nyilván az uniós támogatások, hitelek esetében ez még inkább kulcskérdés: itt a jogállami feltételek maradéktalan betartása olyan alapkritérium, ami nem külső nyomásra kell megtörténjen, hanem ez lenne maga a kormányzati filozófia és gyakorlat.

4. Közép-európai gondolat, Visegrád, szomszédok: nem tengely, nem ideológiai szövetség, de szoros együttműködés, költségvetési, támogatáspolitikai kérdésekben a sajátos fejlődés és a földrajzi közelség miatt különösen. Ennél is fontosabb a történelmi közös múlt és tapasztalat, beleértve a rengeteg korábbi ellentéteket és viszályokat: mindez speciális kapcsolatot jelent. A regionális együttműködés, a közös pályázatok praktikus szempontból is hasznosak - a nacionalizmussal szemben és a határon túli magyarok érdekében is. Megjegyzem, feltűnő, hogy az Orbán-kormány visszafogottan trianozott, nem kisantatozik (más ellenfeleket talált), ami azt is jelenti, hogy a nemzetárulás vádjá kevésbé lenne hatásos, ha az új kormány még jobb viszonyt ápolna mondjuk Szlovákiával. Persze abba kell hagyni a Brüsszellel szembeni kulturális ellenforradalom és önálló tengely retorikát, amire szerencsére amúgy sem volt fogadókészség a lengyel kormánypartot leszámítva a térségben.

5. Az Európai Főügyészséghez csatlakozás meghirdetése magától értetődő - az euró bevezetése, az euró-zónához való csatlakozás menetrendjének meghirdetése ugyancsak (ha kell, a szükséges alkotmány/alaptörvény-módosítás jogi megoldásával). Miközben a vita nyilván szabad, a „megfelelő árfolyam”

kérdése ma már másodlagos a devizahitel-válság, illetve a forint gyengülése következtében: nincs komoly közgazdasági ellenérv, látva a szlovák vagy az észt mintát. (A közvélemény egy része utólag amúgy mindig panaszkodik az állítólagos áremelkedésre, ez elkerülhetetlen lesz. Nálunk viszont nincs ragaszkodás az erős forinthez, mivel ilyen sose volt.)

6. Európa jövője – a konferencia és azon túl. Milyen EU-t akar az ellenzék? Hangsúlyozni érdemes, hogy ebbe az alapvető kérdésbe bele tudunk szólni, kormányok és állampolgárok egyaránt, hiszen a képviseleti és a közvetlen demokrácia eszközei, módszerei élnek és virágoznak az unióban. Az ellenzéknek a közös, nagy problémákra, kihívásokra kéne koncentrálnia: csak együtt a többiekkel sikerülhet jobbitani a világunkon (klímapolitika, biztonságpolitika, menekültkérdés, versenypolitika, gazdasági fellendülés, emberi és kisebbségi jogok). Egyébként beszélni kéne arról is, hogy az oktatásban a nemzeti történelmi megközelítés mellett az összeurópai eseményeket (és ezen belül a szomszéd országok történelmét) nem magyar sérelmi politikai szemüvegen oktatták (nyilván szakmai alapon) - és ne maradjon el a huszadik és a huszonegyedik század eseményeinek oktatása. Be kéne vezetni az európai uniós ismereteket.

Kevésbé érzem fontosnak, hogy az ellenzék már most pontosan megfogalmazza minden részletkérdésben az álláspontját és prioritásait Európa jövőjével kapcsolatban, de nem kell menekülni az egységes Európa, a föderalizmus kifejezésektől, nem védekező stílusban, hanem magabiztosan és jövőorientáltan érdemes az EU-ról kommunikálnia. Európa demokratikus erőit, közvéleményét plurális, izgalmas, lüktető, inspiráló közegként felfogva, amelyben a velünk szolidáris, együttműködő politikusok a partnereink, szövetségeseink, akárcsak az európai civil szféra (természetesen a magyar civil társadalommal együtt). Nincs Nyugat-Kelet ellentét, pláne nem olyan, ami történelmileg determinált, nem ellenséges erők vesznek minket körül, nincs magyar erőd/sziget a tengerben, a magyar nyelv nincs veszélyben, ahogy a dán és a finn nyelv sincs: nem vagyunk egyedül! Magyarországnak nem kimaradnia kell, hanem felzárkózni, csatlakozni minden olyan uniós együttműködéshez, amelyben a többiek részt vesznek, hogy elkerülje a tényleges döntésekből való kisodródást, a differenciált integráció várható legkellemetlenebb negatív hatását, a háttérbe szorulást, ami az euró-övezet esetében azért máris fennáll.

Merre tart az EU? Amennyiben a mainstream (széles értelemben vett) liberális, européer elitek többsége, dominanciája biztosított marad – a tagállamokban és

az európai választásokon egyaránt – akkor a populista radikális jobboldal nyomása ellenére a történelmi uniós projekt igenis megerősödhet belsőleg és a világban játszott szerepét tekintve egyaránt. Nekem úgy tűnik, hogy a francia és a német kormányzat céljai Európa jövőjét illetően nem állnak olyan messze egymástól, bár szokás a különbségeket hangsúlyozni, leginkább intézményi kérdésekben. Az európai szuverenitás fogalmán lehet ugyan vitatkozni, az amerikai kötődést kicsit lazítani, de nincs olyan jelentős politikai szereplő, aki veszélyeztetné az együttműködést a Biden-kormányzattal, sőt. (Az ügyek pedig valójában egyértelműek: klíma, migráció, Kína és Oroszország, dezinformáció, kibérbiztonság, járványkezelés, terrorizmus, regionális konfliktusok, nemzetközi fejlesztéspolitika, liberális világrend kontra érdekszférák – itt nincs külön európai út, vagy ha vannak is árnyalatok, különbségek, nem lehet Amerika-ellenes alapon politizálni).

Vissza Európa jövőjéhez, mármint a konferenciához. Nagy ideák is áttörhetnek, szerződés módosítás sem kizárt. El lehet mozdulni a többségi döntések irányába minden területen, a külpolitikai főképviseelő feladatkörét lehet növelni – és aztán a reformoknak elvileg nincs határa (az európai választásokon indulhatnának transznacionalista pártok, megválaszthatnánk Európa elnökét), vagy megnövekedhetnének Európa saját bevételei, forrásai, állandósítani lehetne, hogy a költségvetés ne csak erre a ciklusra duplázódjon meg, legyen a monetáris politika mellett közös fiskális politika is és így tovább egészen az európai űrprogram megerősítéséig. Ami nagyon fontos, hogy az európai tudományos élet, az értelmiségi-professzionális rétegek, a diákok mozgása – túl az információk áramlásán – legyen támogatott: a világra nyitott, nyelviileg elszigetelt Magyarország esetében ez még inkább kulcstényező, mint néhány nagyobb tagállamban. És akkor még megemlítendő (az európai kulturális kapcsolatok mellett) az európai szabad média támogatása, az európai nyilvános tér bővítése (térnyerése), ahogy sok nemzeti választás európaiabb (tematikájú) lett máris. (A független újságírást a tagállamokban is persze sokfelé segíteni illik.) Vagyis a mi és ők nemzetek közötti ellentétére építő és a távoli brüsszeli központtal szembeni gyanakvást szító populista és euroszeptikus szövegekkel szemben határozott retorikát alkalmazni - vállalva, ha kell, márpedig kelleni fog, a konfrontációt. Ebben segíthet, ha a konferenciának lesz néhány látványos eladható eredménye, illetve a polgárközeliség élményét növelő hatása.

Vagyis Európa új lendületvétele ideális esetben párhuzamosan történhetne meg a magyarországi politikai fordulattal. Így jöhetne létre az újabb aranykor: egy

pezsgő, nyitott, ország Európa közepén, a válságok után, amely fokozatosan megszabadul a politikai polarizációtól, elindul a racionális politikai viták és dialógus révén felfelé (magát hajánál fogva kirángatja a jelenlegi törzsi, örökölt és új beháborúiból). Ebben segíthetnek a nemzetközi/európai események, rendezvények, amelyek nyitottak (inkluzívak), most már online és offline – az európaizálódás egyben küzdelem a bezárkózás és a provincializmus ellen. Nem reménytelen megnyerni az idősebbeket sem - a fiatalok számára nincs is más út.

Jó, azért ennyire én sem vagyok optimista... De meg kellene hirdetni és meg kellene próbálni, hogy aztán tényleg így legyen.